

POLIITTINEN UUDENAIKAISTUMINEN: VÄITÖSKIRJAN KOLMAS
JULKINEN PUOLUSTUS

Luettuani Ilmari *Susiluodon* (myöhemmin IS) edellä julkaistun arvostelun työstäni aioin aluksi olla lainkaan vastaamatta siihen. Kun kuitenkin tuonkin tasoisella vuodatuksella voi olla kontraktiivisia vaikutuksia poliittisen muutoksen ja vertailun piirissä askartelevien tutkimustyöntekijöiden kannalta, kiinnitän huomiota antiteesinä IS:n väitteisiin pyrkimättä kuitenkaan esittämään työtäni yhtään parempana, mitä se on.

Kontraktiivisen vaikutuksen heikentämiseksi totean ensinnäkin, että aina näyttää olevan yhteiskunnallisista toiminnoista (esim. tutkimustyö) »huolestuneita» julkisuuden tavoittelijoita. Vanhemmalla iällä he voivat olla harmissaan ministerien alkoholin käytöstä. Nuorempina kokemattomuuden kriittikittömyydellä he taas omaksuvat alansa puhdasoppineen jesuiitan roolin ja arvelevat itsevarmasti tietävänsä, mikä on oikein ja mikä kerettiläistä tutkimustyössä. Toinen seikka, johon jo konkreettisemmin haluan kiinnittää huomiota, on se poliittisen muutoksen tutkimus, jota modernisaatio-tapahtuman ympärillä on Turussa harjoitettu tällä vuosikymmenellä: eritasoisia akateemisia opinnäytteitä on tarkastettu kaikkiaan yhdeksän. Yhdenkään työn arvosana ei ole jäänyt alle cum laude approbaturin. Tätä on pidettävä melkoisena tasona, kun tiedetään, että turkulainen opinnäytteiden arvosteluasteikko on valtakunnallisesti katsoen kaikkein ankarin.

Vastineeni lähtökohta on se, että IS on kirjoittanut arvostelunsa jesuiittamentaliteetissa: hän on huolestunut tutkimuksen painotuksesta — oman käsityksensä mukaan — kerettiläiseen suuntaan. Tämän vuoksi pyrin rajoittumaan niihin asiakohtiin, joihin IS on takertunut, enkä juuri laajemmin käsittele itse asiaa. En kuitenkaan malta olla huomauttamatta siitä, että *jos halutaan kaataa väitöskirjainstituutio*, mitä itse mielin, *ei IS:n menettely tällaista palvele, vaan tietyllä tavoin tekee väitöskirjat tärkeiksi tutkimuksiksi ja siten koko keskustelu pönkittää vallitsevaa menettelytapaa*. Lisäksi näyttää siltä, että väitöskirja viimeisenä opinnäytteenä aniharvoin piirtää laatijastaan aidointa tutkimustyöntekijän profiilia.¹

1. Kansallisen yhteiskuntatieteen vaatimus

Yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen suomalaisen olemuksen määrittäminen tuontitavaraksi ei liene kovinkaan väärä. Teoreettinen importointi voidaankin hyväksyä parhaiten silloin, kun kyseessä on vieraan raaka-aineen jalostaminen eli jonkinlainen tieteellinen riisto. Teoreettisen importoinnin käsittäminen lienee melko helppoa, joskin se edellyttää suurehkoa ja kypsyyntä asiantiedon määrää. On näet selvää, että yhteiskuntatieteellinen tutkimus muualla on pidemmälle edistynyt kuin meillä. Tämän vuoksi virikkeiden hankinta muualla suoritetuista tutkimuksista on vähintään välttämättömyys; kansallisen yhteiskuntatieteen illuusiota ei enää kannata juuri korostaa, joten tällainen arvostelu kyllä viittaa aikakauteen neljä vuosikymmentä sitten. Imiointikritiikki IS:n kohdalla saa tässä eriskummallisen piirteen, kun muistetaan, että tämän julkaisun viime vuoden viimeisessä numerossa IS vielä syyttää 'suomalaisia yhteiskuntatieteilijöitä kansainvälisten muotivirtausten hitaasta vastaanottavuudesta'.² Tällainen ristiriitainen kriittisyys saa kyllä ajattelemaan, että kyseessä on ankara arvosteluntarve, joka ehkä on selitettävissä koululaitoksen tai kodin voimakkaan sosialisaaion avulla.

Tutkimuspoliittisia tarpeita varten on kuitenkin syytä hieman tarkastella, mistä virikkeitä on haettu. Oheinen asetelma kuvastanee tilannetta. Siinä on eräiden tutkimusten lähdeluetteloiden teokset luokiteltu painopaikan mukaan; sulkeissa lähteiden lukumäärä.³

Taulukko 1. Eräiden tutkimusten lähdemateriaalin jakautuminen

Painopaikka	Heiskanen (113)	Martikainen (59)	Väyrynen (141)	Väänänen (105)
Suomi	8	41	7	21
Pohjoismaat	1	2	9	5
Länsi-Eurooppa	9	3	} 11	14
Itä-Eurooppa	—	—		1
Yhdysvallat	74	54	72	46
Etelä-Amerikka	—	—	—	1
Aasia	—	—	—	8
Afrikka	—	—	—	1
Klassikot	8	—	1	3
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %

Mainittakoon vielä, että lähdeluettelosta löytyivät sellaiset kirjoittajat kuten *Dahl*, *Merton*, *Parsons* (Heiskanen), *Almond—Coleman*, *Coleman—Verba* ja *Pye* (Martikainen) ja *Dahl*, *Homans*, *Merton*, *Parsons* (Väyrynen). Myös IS itse näyttää estottomasti käyttävän mm. *Mertonia* silloin, kun se sopii hänen tarkoituksiinsa.⁴ Näin ollen minun työtäni ei voida todella pitää min-käänlaisena ääripäänä.

Klassikkojen vähäinen osuus näkyy kaikista näistä tutkimuksista, kuten omasta työstänikin. Klassikkojen käytön vähäisyyttä on yleensäkin pahoiteltu, joten aiheellinen kritiikki on kaikesti muotivirtausta. Itse kyllä kannatan klassikkojen tuntemusta akateemisena aputietona. Jos yleensä ajatellaan virikkeiden lähteitä ei silloin saisi puhua suomalaisen yhteiskuntatieteen jäljittelyinnostuksesta klassikkojen yhteydessä; hankittiinpa virikkeet sitten länsimaisen tutkimusperinteen ohjaamista tutkimustuloksista tai klassikkojen tulkinnoista, niin omaperäisyys on silloin koko ajan yhtä kaukana. Mitä enemmän lukee alansa tuotantoa, sitä selvemmäksi alkaa käydä se, että mahdollisuudet omaperäiseen teoreettiseen lähestymiseen ovat rajoitetummat ja täten plagiointiriskit kasvavat. Tämä ei tietysti kiellä pyrkimystä omaperäisyyteen, mutta nykyisessä muodossaan kyseessä näyttää useammin olevan ns. suhteellinen omaperäisyys tai suhteellinen uuden tiedon muodostaminen kuin todellinen uusi ja omaperäinen tieto.

Mitä tulee yleensä klassikkojen käyttöön ja tutkimukseen eli »sanan selitykseen», niin se viittaa kyllä selvästi määrättyyn tieteen intressiin: klassikkojen tutkiminen nyky-yhteiskunnan tarpeisiin merkitsee puolivuosituhatta vanhan yhteiskunnan uudistamista, mistä yhteiskunnallista tutkimusta on sen

sisällä viime aikoina terävästi arvosteltu. On puhuttu mm. tutkimuksen laa-
haamisesta,⁵ mikä voidaan käsittää myös yleensä irrallisuudeksi yhteiskunnasta
ja sen tarpeista. Keskittyminen klassikkoihin merkitsee koteloitumista akateemiseen
saapasnahkatorniin, jonka tuotokset jäävät yhteiskunnalle hyödyttömiksi.
Samalla yliopistotutkimus jää edelleen askartelemaan merkityksettömien
ongelmien pariin ilman kytkentöjä yhteiskuntaan. Tällainen tilanne
toteuttaa silloin parhaiten perinteisen akateemisuuden vaatimuksia, jolloin
vallitsevat yhteiskunnalliset vaikeudet unohdetaan tai rajoitetaan tutkimaan
vallitsevaa järjestelmää »tieteellisellä puolueettomuudella» puuttumatta valta-
ongelmiin ja siihen, mitä todella tapahtuu.

Pidän sitäpaitsi epärealistisena vaatimuksia, että jokaisen yhteiskunta-
tieteellisen tutkimustyöntekijän tulisi olla aikansa ja aiheensa *Marx* tai *Platon*.
Toisin sanoen pulma tutkimuksen jäljittelevästä luonteesta nivoutuu laajaan
tiedon määrään ja sen kriittiseen käsittelyyn, eikä suinkaan jo tehtyjen töiden
oikeudettomaan lahtaamiseen, johon tässä tapauksessa näyttää vielä liittyvän
eräänlainen tieteesasenteellinen riisto: lahtaaja toteuttaa, homansilaisittain,
aikaisemmin opittua ja palkittua toimintaa. Katson, että kansainvälisiä virik-
keitä hyväkseen käytävä tutkimus on valinnut ns. kumulatiivisen tiedon
strategian, kun taas innovatiivinen tiedon strategia voisi olla kansallisen
yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen intressinä. Mikäli kansallinen innovatii-
vinen tiedon tuotanto sitten voi laajeta nomoteettiselle tasolle, on tämä tie-
tysti kansallista itsetuntoa kohottava seikka, mutta sellaisen tiedon keskimi-
nen on aniharvojen tiedevirtuoosien etuoikeus, enkä pidä itseäni sellaisena
edes lähtökohtia valitessani. Tämä tarkoituksellinen rajoittuminen ideo-
graafisen tiedon hankintaan näkyy työni kohdealueen valinnassa.

Oman työni lähtökohdat olen ilmaissut ensisivulla; kyseessä on ideaatioon
perustuva tieto, jota olen pyrkinyt jäsentämään hallitsemieni menettelytapojen
avulla. Kyseessä ei primarisesti ole tuontitavaran jalostaminen vaan se, että
itse tekemäni osallistuvat havainnot ovat johtaneet tiettyjen kansainvälises-
tikin esiintyvien ilmiöiden piiriin.⁶ Tässä kohden IS on haksahdanut tai luke-
nut työni ylimalkaisesti. Samanlaatuinen haksahdus liittyy väitteeseen läh-
teiden kritiikittömästä käytöstä (ks. esim. työni sivut 15—16, 21, 37—38 ja 55).

Esimerkkien käyttöä tämänlaatuisissa tutkimuksissa on toki pidettävä
käyttökelpoisena ratkaisuna varsinkin, kun niiden avulla päästäisiin ns. non-
analyyttisiin intrepretaatioihin, jotka juuri sopivat kokemuseräiseen tutki-
mukseen sallien varianssin ja johtaen erittelyä juuri jakauman poikkeavien
tapausten suuntaan; mainittakoon, että työni vastaväittäjä olisi toivonut lisää
esimerkkejä, joilla olisi voitu hälventää tekstin kaavamaisuutta. Esimerkkien
käyttöön liittyy vielä tapaustutkimusten asema. Tällaisen tutkimuksen tarve
ymmärtääkseni lisääntyy, koska suurten yksikkömäärien erittelyssä huomio
tuloksiston puolella kiinnitetään säännönmukaisuuksiin, tyypillisiin tapauk-
siin, eikä poikkeaviin ja ainutkertaisiin ilmiöihin, joiden informaatioarvo voi

kuitenkin vastata tiedollisesti suurienkin yksiköiden aggregaattianalyysin tuloksia.

Joidenkin yksityisten tutkimusten poisjättäminen lähdeaineistosta ei ole ollut aktiivista unohtamista. Kysymyksessä on tarkan selektion tulos, mihin IS viittaakin kielteisessä merkityksessä. Myönnän, että lähteiden valinnassa ovat vaikuttaneet tietyt kriteerit. Tärkein kriteeri on ollut relevanssi itse tutkimustehtävän kannalta. Tällä perusteella olen jättänyt työni ulkopuolelle yli puolet keräämästäni ja lukemastani kirjallisuudesta. *Riihisen* tutkimus (myös *Valkosen* ym.) kuuluu näihin, koska se olisi silkkipaikka työmiehen pussihousuissa. Sitäpaitsi on realistista noudattaa määrättyä tutkimustehtävää eikä tutkia koko maailmaa yhdellä kertaa, kuten vasta-alkajat usein pyrkivät tekemään.

Mikäli IS sitten pitää uudenaikaistumisen tutkimusta (joka on muutostutkimuksen eräs lähestymistapa) epätärkeänä ja klassikkojen tutkintaa tärkeänä, voi tästä tehdä vain sen johtopäätöksen, että IS:n tieteen ideaali ei vastaa omaani. Itse pidän yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen eräänä tärkeimmistä tehtävistä tuottaa senlaatuista tietoa, jolla voidaan parantaa yhteiskuntaa tasa-arvon suuntaan. Klassikkoihin pitäytyvä porvarillis-akateeminen tieteen ideaalihan jättää vaille huomiota yhteiskunnallisen tilanteen tänään. Yhteiskuntatieteellisellä tutkimuksella pitää mielestäni olla palvelufunktio, joka osoittaa pulmakohdat ja moraalisesti oikeat menettelytavat niiden korjaamiseksi. Tällaista palvelutietoa on turha kysellä muinaisilta helleeneiltä. Se on hankittava täsmällisellä tutkimuksella, joka näyttää parhaimmillaan olevan empiiristen havaintojen systematisointia. Kieltämättä klassikkojen tuntemuksen merkitystä katson niiden tietoarvon olevan vain korostuneesti porvarillis-akateemisen tiedon intressissä ja kuuluvan lähinnä kurssivaatimusten kirjallisuuteen. Tämä porvarillis-akateeminen tiedon intressi välttääseen palvelutiedon tuottamista ja säästäessään yliopistotutkimuksen »tieteellisen puolueettomuuden» tarpeisiin on implikoitavissa myös IS:n tuoreistakin käsityksistä, kun hän viattomasti uskoo yliopistotutkimuksen mahdollisuuksiin sovjetologian alennustilan korjaamiseksi.⁷ Näiltä osin luottamus yliopistotutkimuksen mahdollisuuksiin kuvastaa selvästi IS:n vanhoillisia ja säilyttäviä tiedekäsityksiä, ja poikkeaa sellaisena voimakkaasti omistani oikealle.

2. Uudenaikaistumisen viitekehyksestä

Arvostelija huomauttaa, että kritikointia vaikeuttaa tekstin epäselvyys, mikä haittaa näyttää vaivanneen häntä aikaisemmissakin kirjallisuusarvosteluissa.⁸ Sama seikka ei ole haitannut ennakkotarkastajia eikä vastaväittäjää, jonka mukaan »sipuli ei ole jäänyt kuorimatta» tai »tutkimus on dispositioltaan hyvin looginen ja luontevasti etenevä». Näin ollen IS:n kokema epä-

selvyys voidaan ymmärtää rajoittuneen tiedon seuraukseksi. IS ei puutukaan asiaan syvällisemmin kuin esittämällä retorisen kysymyksen, jonka vastaus jälleen, ehkä IS:n huomaamatta, liittyy edellä mainittuun porvarillis-akateemiseen tiedon intressiin. Vähäistä tutkimustyöhön liittyvää kokemusta osoittaa myös kyvyttömyys mieltää mielisairauksia uudenaikaistumiseen: denotaatiolla on jatkuvasti käyttöä konkreettisessa ja hyödyllisessä tutkimustyössä. Samanlaisesta rajoittuneisuudesta on kysymys, kun IS käsittää modernisaation tunnukset miksi hyvänsä. Jos IS tuntisi aihetta perusteellisemmin, löytyisi vastaus myös siihen, että uudenaikaistuminen on relativistista, mikä tieto löytyy mm. *Rudebeck'iltä*.⁹

Oma mielipiteeni tai kantani siitä, mitä modernisaatio on, voidaan lukea työni sivuilta 30—31. Jos olisin sen esittänyt ilman dokumentointia, olisin syyllistynyt plagiointiin. Kuitenkin ne kokemusperäiset havaintoni, joita kunnallishallinnossa työskennellessäni tein, syntyivät ajallisesti ennen tutustumistani parsonsilais-eisenstadtilaiseen kirjallisuuteen. Enkä ole missään yhteydessä pyrkinytkään sanomaan asiasta lopullista auktoriteetin sanaa, koska emme tiedä, mihin joudumme, vaikka tietäisimmekin, mihin pyrimme. Uskon edelleenkin, että modernisaatio ns. länsimaisten demokratioiden piirissä johtaa konvergoitumiseen kahdella tasolla: (1) länsimaiset demokratiat alkavat vähin erin yhä suuremmissa määrin muistuttaa toisiaan ja (2) niihin samalla tulee lisää piirteitä, jotka nykykäsitysten mukaan kuuluvat vain sosialistiseen järjestelmään. Miten tässä konvergenssissa voidaan saavuttaa sosialististen maiden etumatka, sitä voidaan kysyä toisessa yhteydessä. Myös sosialistiset valtiot koko ajan edistyvät *Butenkon* mukaan oman uudenaikaistumisensa poluilla.¹⁰

En usko, että modernisaatio on deterministinen prosessi; tämän lisäksi ei pystytä luotettavasti sanomaan, mihin päädytään tai päästään. Tosin esiintyy käsityksiä paratiiseista, mutta IS:n arvostelun otsikko jo antaa ymmärtää niiden kuuluvan lähinnä vanhaan testamenttiin. Jos kuitenkin vielä pyrkisin ilman passiiveja esittämään oman käsitykseni tai sen minkä kannan olen hyväksynyt, sanon, että uudenaikaistumisessa on kysymys toimialan ja -kyvyn kasvusta, toimintojen erikoistumisesta ja rakenteiden eriytymisestä (parsonsilais-eisenstadtilainen kanta), mutta tämä ei ole koko modernisaatio. En hyväksy yksioikoisesti modernisaation järjestelmäsidoonaisuutta: myös sosialistiset järjestelmät ovat mielestäni dynaamisia ja tuotantomuodoltaan uudenaikaisia. Se, että liberaalis-kapitalistinen uudenaikaistuminen on ollut yleistä ja tehokasta voidaan selittää historiallisilla ja imperialistisilla seikoilla, joista silti pitää olla huolestunut ja kysyä, miten tuo sosialistinen ja oikeudenmukaisempi uudenaikaistumisen vaihtoehto voitaisiin tehdä vallitsevaksi.

Niiltä osin kuin IS on huolestunut uudenaikaistumisen etenemisestä kunnallishallinnossa preussilaiseen tapaan, huomautan, että hänen oma tiede-

kritiikkinsä on osoitus preussilaisen kurin vaatimuksesta tutkimustyöntekijäin käyttäytymisessä. Vain hän tietää ja osaa sanoa minkälaista tutkimustyötä saa ja pitää tehdä, eikä muilla menettelyillä ole sijaa. Kiemurtelevasta kunnallispoliittisen uudenaikaistumisen etenemisestä IS:n jatkuvaksi huoleksi voin ilmoittaa, että siitä on runsaasti esimerkkejä kunnallishallinnossa. *Soikkasen* 'ylimalkaisesta historiantulkinnasta', kuten IS sitä asiantuntevasti luonnehtii, voidaan nimetä erilaisten yhteiskunnallisten laitosten perustamisen ajoittuminen kunnittain tällaiseksi ja yleensä uudistusten leviäminen. Kronologisen etenemisen vaatimus tässä yhteydessä merkitsee asian systemaattisen tarkastelun syrjäyttämistä ja naiviutta ja sen välttämistä pidän kyllä tarpeellisenä, kuten työni ohjaajat ovat huomauttaneetkin. Aikaulottuvuuden niukuus empiirisessä osassa johtuu siitä, että sen olen tutkinut kohdealueellani aikaisemmassa yhteydessä. Väitöskirjainstituutio pyhydessään ei toistaiseksi hyväksy samojen opinnäytteiden käyttämistä kahteen kertaan. Se miten vakiintunut »ilakoimani» uudenaikaistuminen on käyttämäni operatiivisten ratkaisujenkin suhteen, voidaan nähdä Oikeusministeriön päätöksestä 23.5.1972.¹¹

3. Teoriasta empiriaan

Tämä työni vaihe oli melko hankala, koska teoreettiseksi tarkoittamani ohjaileva aines koski kokonaisia järjestelmiä ja kokemusperäinen havaintoaines taas osajärjestelmiä. Kytkeä aiheutti huomattavia ponnisteluja. Miten se on onnistunut, siitä viitataan jälleen ennakkotarkastajien lausuntoihin. Niiden mukaan »tulokset yllättävän läheisesti liittyvät teorianmuodostukseen». IS ei arvostelussaan sitten puutu teknisiin ratkaisuihin. Mielestäni siihen liittyvä keskustelu olisi tällä hetkellä kaikkein terveellisintä, koska sieltä löytyvät myös eräät selitykset yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen vinoutumiin; ehkä opetuskin näyttää vielä painottuvan tekniikoiden eikä järjen käytön taitamiseen. Myös ajateltaessa yhteiskunnallisesti hyödyllisen tiedon tuottamista ovat asianmukaiset tekniset ratkaisut voitava avata yhteiskunnalle. Tästä seikasta IS ei kuitenkaan näytä olevan lainkaan huolestunut, kukaties siksi, että tuloksien mukaan vasemmiston merkitys uudenaikaistumisen etenemisessä on ollut huomattava, eikä tästä asiasta puhuminen oikein sovi jesuiittamentaliteettiin. Samasta asiasta vaikenivat myös Uusi Suomi ja Aamulehti työni uutisoinnissa 5.12.1971. Eräs pikkuvivahde on IS:ltä myös jäänyt huomaamatta: siirryttäessä empiriaan olen lakannut puhumasta *uudenaikaistumisesta* ja sen sijaan käytän nimitystä *uudenaikaisuus*. Siis puhunkin tilasta enkä prosessista, koska havaintoaineistoni ei anna mahdollisuutta puhua aikaulottuvuudella. Ratkaisu on osaksi tutkimustaloudellinen ja osaksi johtuu työni kaksijakoisuudesta.

Operatiivisen ratkaisuni kapeutta on kärkevästi arvosteltu jo työni tarkastuksessa, enkä pyri sitä kieltämään. Sen sijaan puolustuksena väitän, että kun kapeakin operatiivinen ratkaisu kokemusperäisessä aineistossa »pelaa», on se välttämättä merkki ratkaisun tehokkuudesta. Voin kyllä ilmoittaa, että taidan teknisiä ratkaisuja, joilla olisi voitu laajentaa operatiivisen ratkaisun muuttujaperusteista alaa (ns. liukuva kasautuvan muutoksen mittausasteikko), mutta siinä mielestäni joudutaan sotkemaan selitettävät ja selittävät ilmiöt ja tekemään eräitä ajatuksellisesti vaikeasti perusteltavia ratkaisuja esimerkiksi uudenaikaistumisen kaavoittumisesta kaikkiin yksikköihin sopiviksi vaiheiksi. Asteikon käyttö sopii yksiköiden pelkästään luokitteluun, eikä mielenkiinto ole enää sen selvittämisessä, mitä kaikkea uudenaikaistumiseen sisältyy ja mitä ei sisälly.

IS:n argumentointi operatiivisen ratkaisun illusorisuudesta osoittaa hänen itsensä rajoittuneisuutta positivistiseen ajatteluun. Hän näkee vain pelkän vaalilistan ja pelkän äänestysprosentin käsittämättä empaattisesti kaikkea sitä toimintaa, mikä on niiden taustalla: nämä tunnuksot eivät merkitse pelkkää numeroa äänestysprosenttina tai vaaliliittojen lukumääränä. Niitä ei saa kypsymättömästi redusoida pelkkien tapahtumien rekisteröinniksi, kuten IS tekee. Niissä on kysymys intensiivisestä poliittisesta toiminnasta, jota yksioikoinen, vähän tutkimuksia tehnyt tai pelkästään niiden arvosteluun rajoittunut ajattelu ei huomaa. Empiiriselle tutkimukselle ominainen inhimillisen toiminnan redusointi fyysisiksi tapahtumiksi on muistettava koko ajan, kun lukee tällaisia tutkimuksia. Tätä edellyttävään avaraankäyttöön on totutauduttava. Siihen pääsee parhaiten tekemällä tutkimustyötä ja lukemalla kirjallisuutta.

Käyttämieni indikaattorien valinta on luonnollisesti kohdistunut »mukavimpiin», mikä tarkoittaa relevantteihin: jos tutkin poliittista uudenaikaistumista, olisi syytä kysyä, mikä kritiikki seuraisi, jos käyttäisin sen komponentteina sukkahousujen yleisyyttä tai pyhäkoululasten tottelemattomuutta. IS:n asiantuntemattomuus tulee esiin väitteissä, ettei »ole mitään syytä olettaa, että vaaliliittojen lukumäärä korreloisi poliittisen kilpailun kanssa. Kilpailua voi näet tapahtua myös vaaliliittojen sisällä». Tämän käsityksen IS esittää eräänlaisena uutena hallussaan olevana empiirisenä yllätyksenä, jota muut eivät olisi tulleet ajatelleeksikaan. Minusta tämä viittaa jonkinlaiseen kapakkakeskusteluun, kun muistetaan, mikä tähän saakka on ollut ehdokkaiden asetelutapa kunnallisvaaleissa. Suosittelenkin tutustumista näihin asioihin esimerkiksi peruskurssilla. Kahden osapuolen kilpailun mieltäminen kovimmaksi mahdolliseksi tässä tapauksessa on myös esimerkki kunnallisvaalien vieraudesta IS:lle. Useimmiten kahden listan vaaleissa toinen lista on ollut ylivoimainen, eikä jakauma sosialistit/ei-socialistit ole ollut kysymyksessä. Kunnallisvaalien »yhteiskunnallinen perusristiriita» on kahden

listan tapauksissa ollut kunnan pohjoisen ja eteläisen osan välillä tai kieli-kysymys. Jos IS on sitä mieltä, ettei äänestysprosentti mittaa poliittista osallistumista, vaan mekaanista käyttäytymistä eikä vaalilistojen välillä ole kilpailua vaan peitettyä plebiskiittiä, niin silloin hän todella joutuu aprikoi-maan mittauksen objektin sisältöä. Itse uskon edelleen äänestämisen olevan poliittista osallistumista, ja vaaliliittojen välinen kilpailu näkyy jo nyt ensi lokakuuta varten esim. kuntien talousarvioista. Sen kyllä huomaa, jos suos-tuu tarkkailemaan ympäristöä ohi porvarillis-akateemisten intressien.

4. IS:n tutkimuksen ideaali¹²

Kun IS:n kirjoittamasta arvostelusta (mitä mielestäni koko ajan on ohjan-nut negatiivinen stereotypia) pyritään etsimään sen tutkimusideaalia, voi-daan siitä yhteenvedonomaaisesti generoida eräitä piirteitä. IS:n käsitysten mukaan yhteiskuntatieteelliseltä ja erityisesti politologiselta tutkimukselta vaaditaan, että siinä

- (1) on kansallisia, omaperäisiä aineksia eikä lainattuja virikkeitä;
- (2) mutta kuitenkin käytetään klassikoita, joista hyviä ovat ainakin Machia-velli, Marx ja Weber (Hegel on kelvoton);
- (3) kansainvälisiä muotivirtauksia täytyy kuitenkin noudattaa pienemmällä kuin kahden vuosikymmenen viivästyksellä;
- (4) teksti on äärimmäisen yksinkertaista ja kuitenkin kaiken informaation paljastavaa ja tutkimuksen on katettava kaikki mahdolliset asiat ja alueet;
- (5) näkyy auktoriteetinomainen ja vakuuttava, selvästi lopullinen sana aiheesta;
- (6) tehdään positivistisia hairahduksia, joita ei saa myöntää, vaan se tehtävä on säästettävä tieteen moraalinvartijalle;
- (7) tekniset ratkaisut ohitetaan, koska tiedon intressi ei ole siinä minkälaisia tuloksia syntyy vaan siinä, ettei synny järjestelmää järkyttäviä tuloksia, joilla voitaisiin pyrkiä sääntelemään yhteiskunnan toimintoja tasa-arvon toteuttamiseksi;
- (8) voidaan unohtaa itse tutkimuksen merkitys ja tuloksiston käyttökelpoi-suus.

Tämä kahdeksan kohdan ohjelma on siis generoitu IS:n arvostelun koh-teista, jollaisena sen olen implikoinut heijastamaan erästä tutkimusideaalia, joka varmasti poikkeaa omastani. Yhteiskuntatieteellisen tutkimustyön tehtävä

pitää olla selvillä ja sitten viritettäköön keskustelu politologisen tutkimuksen kriiseistä. Itse en hyväksy porvarillis-akateemista tutkimuksen funktiota ja olenkin eräässä yhteydessä esittänyt tutkimustyölle palvelufunktion.¹³ Tämä sama seikka on esillä sosialistisissa valtioissa, joissa tiede tietoisesti pannaan yhteiskunnan palvelukseen.¹⁴

Lopuksi olen hieman huolestunut riesmanilaisen uustraditionalismin kulkeutumisesta yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen piiriin, koska se johtaa soveltavan ja palvelutiedon tuotannon heikkenemiseen sekä kansallisen orientoitumisvaatimuksen saattamana tiedefasismiin. Itse pyrin olemaan tutkimussuuntien suhteen suvaitsevainen, pidän vain palvelufunktiota primaarisena. Hyväksyn myös sen, että tutkimuksen piirissä esiintyy henkilökohtaisesti varianssia: on erilaisia tutkijoita ja tutkimustyöntekijöitä. Varianssi voi ulottua sekä osa-alueisiin että suorituskykyyn. Tason kohottaminen ruttaamalla työt »post festum» on väärä tapa. Oikea tapa on pitää vaikkapa teemaseminaareja kansallisellakin tasolla. Tämä on uusi tarve ja se johtuu siitä, että politologista tutkimusta harrastetaan Helsingin ulkopuolellakin.

LÄHDEVIITTEET

¹ Poliitiikan tutkimuksen neuvottelupäivillä Tampereella 28.—29. 1. 1972 esittämänsä kirjallisessa puheenvuorossa osoitin yleishavaintoja siitä, miten eräiden suomalaista yhteiskuntatieteellistä tutkimusta säätelevien tutkijain tuotanto ja intressit ovat muuttuneet väitöskirjatyön jälkeen.

² Ilmari Susiluoto, *Systeemiteoria poliitiikan tutkimuksessa: huomioita kotimaisesta keskustelusta*. Poliitiikka 4, 1971, s. 330.

³ Asetelmaan valitut teokset ovat Ilkka Heiskasen: *Theoretical Approaches and Scientific Strategies in Administrative and Organizational Research. A Methodological Study*. Helsinki 1967; Tuomo Martikainen: *Poliittinen aktiivisuus, Rakenteen ja selitystekijöiden perusulottuvuudet*. Helsingin Yliopiston yleisen valtio-opin laitoksen tutkimuksia No: 12/1967; Raimo Väyrynen: *Analyysi rakenteellisen yhteiskuntateorian peruskäsitteistä*. Tampereen Yliopiston Sosiologian laitos, *Tutkimuksia N:o 25/1971* ja Pekka Väänänen: *Poliittinen uudenaikaistuminen, kelvoton väitöskirja*, Turku 1971.

⁴ Susiluoto mt. 1971, s. 338.

⁵ Ks. mm. *Sociologia* 2, 1972, Seppo Toiviaisen pääkirjoitus Uolevi Arosalon muistolle.

⁶ Uudenaikaistumisen prosessin käyttöä tämän tutkimuksen ohjaavana teoria-aineena on lausuntojen mukaan pidetty »hyvin luonnollisena» ja käsitteen selvittelyä varsin ansiokkaana esimerkiksi professori Jaakko Nousiainen lausunnon mukaan, joka koski liseniaattitutkielmaani.

⁷ »Edellytyksiä korkeatasoiselle (sovjetologiselle) tutkimukselle syntyy vasta, kun saadaan aikaan yliopistotasoinen koulutus». Tämä usko porvarillis-akateemisen instituution mahdollisuuksiin ja kykyyn on luettavissa Ilmari Susiluodon artikkelista *Socialistisessa Aikakauslehdessä* 5, 1972.

⁸ Susiluoto mt. 1971, s. 333.

⁹ Lars Rudebeck, *Utveckling och politik*. Stockholm 1970, s. 13.

¹⁰ A. Butenko, Kehittyneestä sosialistisesta yhteiskunnasta. Sosialismin teoria ja käytäntö 21, 1972.

¹¹ Oikeusministeriön päätös valitsijayhdistysten perustajajäsenten vähimmäismäärästä eräissä kunnissa vuoden 1972 kunnallisvaaleissa. Suomen Asetuskokoelma 414/1972. Tämän päätöksen mukaan helpotetaan eräissä kunnissa valitsijayhdistysten perustamista rajaamalla perustajajäsenten määrä kolmeen tai viiteen. Näin ollen siis vielääkään tuo kiemurteleva uudenaikaistuminen ei ole kulkeutunut kukoistukseensa.

¹² Tämä tutkimuksen ideaali on generoitu työni arvostelusta luetteloimalla siitä pääteltävät tutkimuksen tärkeät ominaisuudet. Tarkastelu johtuu siitä, että jesuiitan rooliin täytyy liittyä varmat käsitykset tai tiedot siitä, minkälainen tutkimuksen on oltava.

¹³ Palvelufunktiosta tutkimustyön tehtävänä olen ottanut kantaa Tampereen neuvottelupäivien kirjallisessa puheenvuorossa.

¹⁴ D. Gvishiani, The Scientific and Technological Revolution and Scientific Problems. Social Sciences (USSR Academy of Sciences) 1, 1972, s. 48.